

ALS JE PLAATJE NIET MEER KLOPT ...

Job 4,5 en 6

De man van je vriendin is overleden. Jarenlang heeft zij voor hem gezorgd. Het werd haar bijna te zwaar, maar ze is dankbaar dat ze het tot einde kunnen volbrengen. Een nieuwe fase in haar leven breekt aan. Ze heeft verdriet, maar tegelijkertijd biedt het leven volop nieuwe mogelijkheden. Met haar vriendin op vakantie. Op een terrasje zitten, zonder dat ze op hete kolen zit. Omdat ze haar man niet zo lang alleen kan laten. Maar nu blijkt ineens dat je vriendin ongeneeslijk ziek is. Ze heeft nog maar een paar maanden. 'Dat is niet eerlijk, dat heeft ze niet verdiend' is jouw reactie. Hoe begrijpelijk! Onder deze reactie zit een idee dat de wereld eigenlijk eerlijk zou moeten zijn. Bijna allemaal gaan we uit van de theorie van een rechtvaardige wereld. Niet heel bewust, maar onbewust vaak wel. Die opvatting gaat er vanuit dat wij mensen krijgen wat we verdienen. Het zit ook in allerlei spreekwoorden: 'Wie goed doet, goed ontmoet' 'Boontje komt om z'n loontje' Het is de 'just-world' opvatting. We zien het ook als slachtoffers de schuld krijgen. Blaming the victim, noemen we dat. Een vrouw wordt aangerand in een steegje. Dat schokt veel mensen Maar de reactie is: Ze had daar ook niet moeten lopen. Of: Tja, als je je zo kleedt, dan De sociale media staan vol met dit soort opmerkingen. Maar waarom zeggen we zulke dingen? Als je zulke dingen hoort ben je geschokt. 'Dit kan mij dus ook overkomen'. Je wordt bang. Maar om dit bezweren leggen we de schuld bij het slachtoffer. Wij zouden dat niet doen en ons zal het niet gebeuren. Daarmee houden we grip. We denken dat we zelf controle hebben over de gevolgen ons gedrag. Ook hier zit de theorie onder van de 'just world'. Goed gedrag wordt beloond, slecht gedrag bestraft. Dus als je iets naars overkomt, dan zul je wel Dit plaatje zit vaster in ons hoofd geprent dan we denken. Maar uiteindelijk is het misvatting, het is denkfout. Toch is niet helemaal onzin. Elke dokter kan je vertellen over het verband tussen een ongezonde leefwijze en ziekten. En het idee van een 'just world' levert ons ook veel op. Het geeft je zelfvertrouwen, het reguleert je angst en het motiveert je om verstandig te leven. Het geeft dus een soort houvast. Maar uiteindelijk is het schijnzekerheid.

Vanmorgen komen we ook een slachtoffer tegen: Job. Hij is alles kwijt geraakt. Al zijn vee, al zijn personeel en ook zijn 10 kinderen. Maar nu is er nog iets bijgekomen. Job is zelf ook geraakt. Hij zit helemaal onder de zweren. Hij zit helemaal aan de grond, letterlijk. Hij krabt zichzelf met potscherf. (Job 2:8) Maar gelukkig is hij niet alleen. Drie vrienden zijn gekomen om bij hem te zijn. Ze zitten bij hem op de grond. Zeven dagen, zeven nachten lang. Ze zeggen niets, geen woord, want ze zien hoe hevig zijn leed is. Dan neemt Job het woord. 'Was ik maar dood, dan had ik tenminste rust' Een bittere klacht. Dan neemt Elifaz het woord. 'Misschien wordt je boos als ik tegen spreek, maar toch wil ik je graag iets zeggen' Het lijkt wel of hij Job voorbereid op een stevig verhaal van zijn kant. Zoals wij dat ook kunnen zeggen: 'Ik wil je niet boos maken, maar ...' 'God doodt geen onschuldige mensen, hij laat eerlijke mensen niet zomaar verdwijnen Dat weet je toch, Job' Het moet toch een reden hebben ... Er moet iets zijn waardoor jij ... Hier zie je het blaming-the-victim-mechanisme. Het zal je maar gezegd worden als al je kinderen omgekomen zijn door een tornado. Wij hebben ons afgelopen maandag afgevraagd: Wat beweegt Elifaz om dit tegen Job te zeggen? Hij moet heel veel drang hebben. Wat zat er allemaal in zijn hoofd? Als je samenvat wat Elifaz zegt dat geldt trouwens ook voor wat de andere vrienden gaan zeggen, – dan komt het hier op neer: Als je rechtvaardig leeft, mag je zegen van God verwachten. Maar als onrechtvaardig leeft, kun je rekenen op Gods vloek. Je krijgt dus wat je verdient. Het is de just-world-theorie, maar dan gelovig geformuleerd. Dit is het plaatje waarmee Elifaz leeft. Ik heb er letterlijk een plaatje van gemaakt. Laten we er maar even goed naarkijken. Als je rechtvaardig leeft dan hoor je in het groene vakje 4. Je leeft rechtvaardig dus je ontvangt zegen Als je onrechtvaardig leeft dan zit je in vakje 1. Je leeft onrechtvaardig dus je ontvangt vloek. Zo gaat het normaal in het schema van Elifaz. Dan klopt het plaatje: de groene vakjes. Elifaz weet natuurlijk ook wel dat er uitzonderingen zijn. Dat slechte

	onrecht- vaardig	recht- vaardig
vloek	1	2
zegen	3	4

mensen het goed gaat en dat het goede mensen het slecht gaat: de rode vakjes Maar dat is maar tijdelijk. God zet dat weer recht. En Elifaz weet ook dat geen mens zonder fouten is, maar als je daar eerlijk over bent dan vergeeft God je en Die zorgt dat je weer in vakje 4 terecht komt. Maar nu hoort Elifaz Job zeggen dat hij helemaal niets kwaads heeft gedaan. Maar daarmee klopt het schema nvan Elifaz niet meer. Job zit niet in vakje 1 of 4. Zou hij in vak 2 zitten? Volgens Job zelf is dat het geval. Job blijft volhouden dat hij rechtvaardig is en toch de vloek krijgt. Voor Elifaz is er maar één conclusie zijn: Job liegt. Want God kan niet onrechtvaardig zijn dus moet Job wel iets op zijn kerfstok hebben. 'Job biecht het maar op en het zal weer goed met je gaan.' Uren, misschien wel dagen, wellicht wel weken praten ze zo op Job in. Job verstoort hun plaatje. Eigenlijk zijn de vrienden er mee bezig om hun plaatje weer kloppend te krijgen.

Job zelf snapt er ook niet van. Hij is ook grootgebracht met dit schema. 'Zoals jullie het weten, weet ik het ook; ik zwicht niet voor jullie.' (Job 13:2) zegt hij later Zijn eigen plaatje klopt ook niet meer. Hij weet zeker dat hij rechtvaardig is en dat hij niets voor God verbergt en toch treft hem deze ramspoed. Voor hem is er maar een conclusie: God is niet rechtvaardig. Tenminste daar lijkt het op. Voor hem is het schema klopt het schema ook niet. want het houdt geen rekening met een onrechtvaardige God. Job roept God ter verantwoording. 'Ik begrijp dit niet. 'Ik snap niet waaraan ik dit verdiend heb' Ik beseef wel dat God de Hoogste Rechter is. Maar juist Hij doet mij onrecht aan Waar kan ik mijn recht halen?' Veel mensen zouden God afzweren in zo'n situatie. Zo niet Job. Hij bestormt hem met zijn vragen, met zijn klachten, met zijn verwijten. Hij gaat er heet aan toe tussen hem en de Eeuwige. Hij blijft God – op z'n zachts gezegd - lastig vallen. Hij blijft op de deur bonzen. Ook tussen Job en zijn vrienden gaat het er heet aan toe. 'Ik ben zwaar teleurgesteld in jullie. Jullie zien mijn ramspoed en angst is jullie antwoord' Jullie zien mijn ellende, maar jullie schrikken en zijn alleen maar bang' (Job 6:21) Job zegt eigenlijk: Al dat gepraat van jou Elifaz is eigenlijk alleen maar angst. Je hebt mooie redereningen, maar eigenlijk is dat om mij van je lijf te houden. Elifaz probeert het schema wat hij in z'n hoofd heeft kloppend te houden. Maar kloppende plaatjes kunnen ongenadig zijn. We zien het mooi verbeeld op dit schilderij van William Blake. We zien Job en zijn vrouw. Maar het meeste opvallend zijn de wijzende vingers van zijn vrienden. Het lijken we pijlen Maar als je zo naar de ander wijst, wijzen er vier vingers naar jezelf. Maar daarmee gaan ze over het leed van Job heen. Ze zijn niet bezig met het leed van Job, maar met hun eigen vragen. Want stel dat Job gelijk heeft, dan zou dat hen dat ook kunnen overkomen. Zomaar, onverdiend. Dat is een angstige gedachte. Ze zijn meer bezig met zijn eigen angst, dan met de wanhoop van Job. Zo kun je in je meeleven met een ander meer bezig zijn met jezelf en het plaatje in je hoofd dan met die ander. Je bent jezelf aan het overeind houden. Want als je plaatje niet meer klopt dan gaat alles schuiven. De overzichtelijkheid verdwijnt en je verliest je houvast. En omdat niet te laten gebeuren richt Elifaz zijn pijlen op Job. Want h et vraagt moed om je plaatje los te laten. De vraag is: kun je leven met een plaatje wat niet klopt? Er is mooi boekje over Job

verschenen, waarvan de titel luidt: Leven zonder Oplossing. Deze titel gaat terug op een citaat Miskotte, een bekende Nederlandse theoloog. 'De zin van het boek Job is niet een 'oplossing' te geven, neen, geen oplossing, maar evenmin het inzicht dat vragen geen zin heeft. Wie meent dat 'geen oplossing' betekent 'houd op met vragen', heeft van dit boek zo weinig begrepen dat hij het evengoed niet had kunnen lezen ...' Kun je uit te voeten met een plaatje wat niet klopt? Kun je leven zonder 'oplossing'? Maar wel vragen blijven stellen. Dat doet Job ook. Hij blijft God bestoken. Maandagavond zeiden we tegen elkaar: We moeten vertrouwen op ons kloppende plaatje, maar op God. Die ons nabij in dit leven met onverdiend ellende en onbeantwoorde vragen. Maar dat vertrouwen is vaak een bevochten vertrouwen. Want God past niet in onze plaatjes. Hij is groter. Je worstelt je door de vragen heen. Als ik de lijn even doortrek dan moet ik denken aan Jezus Christus. Hij ging ten onder aan onverdiend leed. Vanaf het kruis riep Hij: Waarom? Zo is Hij ons nabij. Er is een weg met onze onbeantwoorde vragen en niet kloppende plaatjes. Amen

niet